

SĂRBĂTOAREA SATURNALIILOR, RETRĂIREA MITICĂ A VÂRSTEI DE AUR

Cel mai răspândit mit cu caracter utopic din antichitate, mitul Vârstei de Aur nu poate aparține exclusiv unui popor și nu poate avea ca punct de plecare opera unor scriitori. Unii istorici au vehiculat teoria transmiterii miturilor, a influențării unei civilizații de către alta. Dar o asemenea influență e posibilă numai dacă se întemeiază pe preexistența unor afinități ascunse. Mitul Vârstei de Aur prezent peste tot conduce la teoretizarea "sindromului paradisiac" universal. Mircea Eliade afirmă că "la un moment dat din istoria lor, multe popoare primitive au crezut că era posibil să se întorcă periodic la primele zile ale Creației", să trăiască în lumea perfectă, înainte "de a fi devorată de Timp și de Istorie"¹.

Multe din miturile populațiilor antice conțin povestiri cu caracter nostalgic, despre o epocă îndepărtată când omul nu cunoștea munca, bolile sau moartea. Uneori această epocă se confundă cu cea a Creației, când zeii trăiau alături de oameni. În timpul sărbătorilor Creației omul primitiv se reîntorcea secvențial în această epocă, se identifica cu strămoșii liberi și fericiți, restaurându-se și regenerându-se.

Mitul Vârstei de Aur pare a aparține copilăriei omenirii, de aceea cercetătorii îi caută origini cât mai îndepărtate. Samuel Noah Kramer crede că l-a găsit la Sumer în poemul *Emmerkar și stăpânitorul din Aratta*, unde se vorbește despre un "odinioară" când omenirea cunoaște belșugul și pacea².

În antichitate "sindromul paradisiac" este regăsit în domnia regelui mitic Yima din Avesta persană, în epoca Krta-yuga din tradiția indiană, în domnia fericită a zeului Ra la egipteni, în Edenul evreilor³.

În literatura greacă timpurie (poemele homerice) întâlnim reflexe ale mitului Vârstei de Aur - "hrysum ghenos"⁴. Hesiod este însă primul care formulează coerent Mitul Vârstei de Aur legându-l de cel al antropogoniilor succesive. În timpul domniei lui Kronos, Pământul este locuit de oameni de aur ce trăiau fericiți și îndestulați, pentru ca apoi să se instaureze decadența progresivă a vârstelor de argint, bronz și fier⁵. Hesiod înserează încă vârsta fericită a eroilor, pentru că amintirea mitizată a epocii eroice, descrisă de cântecele poezilor era prea puternică și nu se putea ignora⁶.

În tradiția ebraică întâlnim variante ale mitului Vârstei de Aur în Edenul biblic și o versiune mai apropiată de mitul vârstelor și al copicilor metalice în visul lui Nebucadnețar tălmăcit de profetul Daniel. Se găses

În traducerea latină mitul Vârstei de Aur ne înfățișează pe meleagurile italice o societate troglodită de aborigeni ce nu cunoșteau agricultura și trăiau în dreptate și fericire, culegând recoltele îndestulătoare pe care le oferea natura. După Hyginus, care urmează pe Protarchus Trollianus, atunci domnea Ianus. Saturnus venit pe mare va fi găzduit de Ianus și îi va învăța pe supușii acestuia agricultura⁸. Vergilius vorbește în *Eneida* de o seminție de oameni care nu știau cum s-adune roade sau să-njuge boii până când, a venit, pe mare, Saturn, care i-a adunat pe oameni, le-a dat legi, domnia acestuia

---

¹ M. Eliade, *Nostalgia originilor*, Buc., 1994, p.176.

² Samuel Noah Kramer, *Istoria începe la Sumer*, Buc., 1962, p.174-175.

³ Lileta Stoianovici-Donat, *Mitul Vârstei de Aur în literatura greacă*, Craiova, 1981, p.7.

⁴ Maria Lileta Stoianovici, *Mitul Vârstei de Aur în literatura greacă de la origini la Xenofones din Colofon*, Buc., 1962, p.15.

⁵ Victor Kernbach, *Miturile esențiale*, Buc., 1978, p.78.

⁶ M. Eliade, *Istoria credințelor și*

⁷ *Biblia*, Daniel, 2, 31-40.

⁸ Macrobius, *Saturnalia*, I, VIII.19.21, Buc., 1961, Editura Academiei Republicii Populare Române, (Trad.Gh.Tohăncanu).

fiind Veacul de Aur⁹. În bucolica a IV-a ne spune că ciclul de fier s-a terminat și va începe din nou epoca de aur, ocazie cu care: "se întoarce și Fecioara și saturnica domnie, / O progenitură nouă se coboară acum din cer"¹⁰. Noul început - sub domnia glorioasă a lui Augustus care ar fi întemeiat Roma, mai precis consulatul lui Pollio. Ovidiu în *Metamorfoze* reia vârstele metalice într-o versiune apropiată de cea a lui Hesiod, cu deosebirea că nu mai întâlnim vârsta croilor. O vârstă de aur - de abundență, pace, cinste, fericire, non-timp, apoi o depreciere progresivă: vârstele de argint, aramă, fier¹¹. În *Faste* imaginează o discuție cu Ianus din care se pot desprinde temele esențiale ale Vârstei de Aur: sălbăticia arcaică, lumca de început a creației când locuiau împreună și zeii și oamenii, o lume în care nu exista războiul. Lumea arcaică din vremea lui Ianus se va încheia cu venirea lui Saturn¹².

Mitul Vârstei de Aur a alimentat toată această literatură, fiind astfel supus unei pătrunzătoare analize din care a ieșit radical "demitizat". Pentru mitologia greacă Mircea Eliade spune că nu se cunoaște nici un mit în contextul ritual care-i este propriu, că mitologia ce îi alimenta pe Homer și Hesiod era deja o selecție și o interpretare a unor materiale arhaice care deveniseră parțial ininteligibile¹³. Ar fi interesant de știut în ce măsură anticii sesizau contextul ritual al mitului Vârstei de Aur, dacă observau că el suferă o reinterpretare periodică în cursul sărbătorilor de tipul Saturnaliilor. Scenariul acestui tip de sărbători consta din suprimarea temporară a inegalității, ospete, veselie, crearea unei societăți inversate, fără formă și lege, a unei societăți c

fabuloasă când zeul trăia printre oameni. Participanții se transpun în "illo tempore" atunci când societatea cu regulile și interdicțiile ei nu era încă creată, în "aurea aetas". Se alege un rege al sărbătorii, care în cazul Romei, îl întruchipează pe Saturn. Strămoșul a creat societatea, a fixat legile, i-a învățat agricultura. Dar această creație s-a uzat, trecerea timpului a epuizat-o. La fel ca și în sărbătorile creației, regele Saturnaliilor se identifică cu Saturn, este prezent efectiv acolo în timpul originii, alături de zeul Ianus și creează societatea, repetă gestul primordial al zeului Saturn¹⁴.

Sărbători consacrate retrăirii primei vârste a lumii se regăsesc și-n alte spații. De aproape înrudite cu Saturnaliile, sunt sărbătoarea Sacceca în Babilon. Cronia, la Atena¹⁵. Verrius Flaccus în lucrarea *Saturnus* ne spune că zilele Saturnaliilor sunt sărbătorite și de greci, iar poetul Accius, că sărbătoarea exista înainte de întemeierea Romei, în Grecia¹⁶.

*

În *Conviviorum Saturnaliorum*, Agorius Praetextatus enumeră mai multe tradiții despre originile Saturnaliilor. În cea atribuită lui Hyginus după dispariția lui Saturn, Ianus va numi în cinstea lui, întreaga țară Saturnia, îi va ridica un altar și îi va consacra ceremonii sfinte, numite Saturnalia. După o altă tradiție, câțiva foști tovarăși de-ai lui Hercules, autonumiți "saturnii", a constituit sărbătoarea ca să stârnească localnicilor un sentiment de mai mare venerație față de zeu. După Varro, Pelasgii în migrație sunt sfătuiți de oracolul din Dodona, ca pe noul pământ pe care îl vor ocupa să dea "zeciuală" lui Phoebus, capete lui Hades, iar părintelui său oameni. Pelasgii urmează sfatul oracolului, Hercules se reîntoarce în Italia cu turma lui Geryon și reinterpretează oracolul sfătuindu-i pe urmașii pelasgilor să jertfească lui Hades statuete, iar lui Saturn torțe aprinse. Conform acestei tradiții Pelasgii, imediat ce au

⁹ Vergilius, *Eneida*, VIII, Buc., 1956, ESPLA, (trad.D.Murărașu), p.357-358; *Ibidem*, VIII, p.313-325.

¹⁰ Idem, *Bucolice, Georgice*, IV, Buc., 1967, Editura pentru literatura universală, (trad.T.Naum), p.4-7.

¹¹ Ovidiu, *Metamorfozele*, I, Buc., 1959, Editura Academiei Republicii Populare Române, (trad.Ion Florescu), p.85-150.

¹² Idem, *Fastele*, I, Buc., 1965, Editura Academiei Republicii Populare Române, (trad. Ion Florescu și Traian Costa), p.233-253.

¹³ M. Eliade, *Nostalgia...*, p.118.

¹⁴ R. Caillois, *Eseuri despre imaginație*, Buc., 1975, p.232.

¹⁵ Macrobius, *op.cit.*, I, VII, p.36-37.

¹⁶ *Ibidem*, I, VII, p.19-32.

ajuns în Italia au ridicat un altar lui Saturn și i-au numit sărbătoarea Saturnalia¹⁷.

Alte tradiții atribuie instituirea acestei sărbători, lui Tullus Hostilius sau Tarquinius Superbus. Primul a instituit sărbătoarea, închinând un sanctuar lui Saturnus în timpul unui război glorios împotriva albanilor și sabinilor. Al doilea a visat să înlocuiască sanctuarul modest cu un templu în forum, dar onoarea i-a revenit Republicii¹⁸. Templul din Forul Roman a fost ridicat în 497 î.e.n. și a fost hotărât să servească drept tezaur al poporului roman. A fost restaurat în 43 î.e.n. și la începutul secolului IV e.n., Saturnaliile suferă organizarea lor definitivă în 217 î.e.n., anul bătăliei de la Lacus Trasimenus, ca urmare a consultării cărților sybiline¹⁹.

Sărbătoarea dura o zi, a 14-a înainte de kalendele lui Ianuarie (adică la 17 decembrie). După ce Caesar adaugă lunii decembrie încă două zile, Saturnaliile vor fi sărbătorite în ziua a 16-a înainte de kalendele lui ianuarie (adică la 19 decembrie). Unii sărbătoreau după datină iar alții după calendarul lui Caesar, astfel că se ajungea la mai multe zile de sărbătoare²⁰. Calligula a adăugat alte două zile de vacanță a tribunalelor, dispoziție confirmată printr-un edict de Claudius; iar sub Domițian durata totală a sărbătorii a fost fixată oficial la șapte zile (începeau la 17 decembrie, înglobau Opalia la 19 decembrie și se terminau la Larentalia la 23 decembrie)²¹. După Macrobius: "și la cei vechi a existat părerea că Saturnaliile durează șapte zile"²².

Sărbătoarea Saturnaliilor, sărbătoarea însămânțării este încadrată într-un adevărat sezon al sărbătorilor agricole. Urmează după "sementiae feriae" și Consualia (15 decembrie), închinată lui Consus, zeu al strănerii și depozitării recoltei²³. La 19 decembrie sărbătoarea Opalia era închinată, la început atât lui Saturn cât și zeiței Ops, considerată soția lui. Saturn și Ops sunt venerați ca descoperitori ai grânelor și fructelor, Ops este considerată a fi Glia, omenirii i se închină șezând și atingând pământul²⁴. Sărbătorile agricole încep cu ocazia unei faze critice a ritmului sezonier, când în natură se efectuează o schimbare vizibilă. Acum prin rituri, are loc reactualizarea acțiunilor zeului Saturn pentru a promova, prin virtutea magiei imitative, o revigorare a forțelor creației, a forțelor ce fac semințele să încolțească. Prin rit oamenii ajung la rezervorul de forțe autoputernice și mereu noi care reprezintă vârsta primordială. Noul Saturn ales anual va reorganiza această vârstă primordială haotică, va recrea lumea organizată.

Dar sărbătoarea mai are și alte valențe. Ea rupe prin trăirile intense pe care le dezvoltă, monotonia vieții de zi cu zi, opune o explozie intermitentă unei terne continuități, o frenezie exaltantă unei repetiții cotidiene a acelorași preocupări materiale²⁵. În viața obișnuită sacrul se manifestă prin interdicții și tabu-uri, apare deci, esențialmente, ca negativ. Viața socială este cosmos guvernat de ordine universală ce funcționează după un ritm regulat, singurele manifestări ale sacrului fiind interdicțiile ce protejează împotriva a tot ceea ce ar putea să amenințe ordinea universală. Perioada sacră a vieții universale - sărbătoarea - presupune o reîntoarcere la haos, suspendarea regulilor, violarea interdicției ce asigură până atunci ordinea. Așa cum sacrul va fi relevat în viața obișnuită de interdicții, la fel este relevat de sacrilegiile din timpul sărbătorii. După încheierea sărbătorii și restaurarea ordinii, caracterul sacru al interdicției organizează și face să ducă creația cucerită de sacrul infracțiunii²⁶.

În virtutea acestui mecanism de răsturnare a regulilor pentru restaurarea haosului, în timpul

¹⁷ Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *Dictionnaire des Antiquites grecques et romaines*, Paris, IV, 2, s.v. *Saturnalia*, (J. A. Hild), p.1080.

¹⁸ M. Bărbulescu-Ana Căținaș, *Cultul lui Saturnus în Dacia*, în *Apulum*, XVII, 1979, p.125-225.

¹⁹ Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *op.cit.*, p.1081.

²⁰ *Ibidem*; Macrobius, *op.cit.*, I, X, p.1-2.

²¹ Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *op.cit.*

²² Macrobius, *loc.cit.*

²³ Th. Mommsen, *Istoria Romană*, I, Buc., 1987, p.105.

²⁴ Macrobius, *op.cit.*, I, X, p.18-21.

²⁵ R. Caillois, *op.cit.*, p.206.

²⁶ *Ibidem*, p.208-211.

Saturnaliilor, timp de câteva zile ordinea socială este inversată.

Stăpânii își schimbau locurile la masă cu sclavii și îi serveau chiar ei²⁷. Sclavii poruncesc stăpânilor, glumesc pe socoteala lor, în fiecare casă se constituie o republică-parodie, în care funcțiile înalte, de pretori și consuli sunt încredințate sclavilor²⁸. Anticii explicau aceste manifestări prin faptul că sub domnia lui Saturn nu exista proprietate particulară: "oamenii nu erau încă împărțiți în sclavi și stăpâni" (Macrobius, *Saturnalia* I, VII, p.26). Vergilius nu spune că "nu era îngăduit să se însemne pământul sau să se împartă ogoarele în haturi. Toate le căutau în comun" (*Georgicele* I, p.126)²⁹. Această libertate îngăduită sclavilor trece drept o imitație a societății din Epoca de Aur a lui Saturn, iar Saturnaliile "feriae seruorum" o restaurare a acestei epoci. Horațiu acceptă această libertate a sclavilor în virtutea tradiției. Îi spune sclavului său Davus: "Folosește-te de libertatea/ Lunii decembrie, fiindcă străbunii au vrut astfel"³⁰. Mai târziu mentalitatea se schimbă, Macrobius având un capitol în *Saturnalia* despre sclavii ce au fost "credincioși viteji, prevăzători și chiar filosofi" și a căror soartă nu trebuie disprețuită fiindcă "zeii înșiși le poartă de grijă"³¹.

În timpul Saturnaliilor școlile sunt închise, activitatea juridică oprită, cu excepția cazurilor de omucideri, care însă vor fi soluționate după încheierea sărbătorii. În timpul acestei sărbători era interzis să se pornească război³², Saturnaliile fiind astfel un simbol al libertății și al păcii.

Se intra în sărbătoare la miezul nopții deși datina consființa începutul ei pentru dimineața următoare³³. Senatorii, în persoană, sacrificau câte un porc pentru Saturn și Genius în templul lui Saturn în prima zi. Sacrificiile erau oferite după ritul vechi ("gracco ritu"), se oficia cu capul descoperit ("aperto capite")³⁴. Se continua cu o masă oferită plebei și cu mari serbări în tot orașul. Prima zi avea caracter religios, celelalte erau doar "feriați"³⁵.

Oamenii își făceau cadouri reciproc, cele mai frecvente daruri fiind lumânări de ceară ("cerei") și mici statuete antropomorfe ("sigillaria"). Varro consemnează tradiția conform căreia pelasgii ce jertfeau capete de oameni lui Hades și oameni lui Saturn, sunt sfătuiți de Hercules să jertfească "nu capete de oameni, cu figurine plăsmuite cu meșteșug după chipul omenesc iar templul lui Saturn să le cinstească, nu jertfînd bărbați ci torțe aprinse. Căci cuvântul $\rho\omega\tau\alpha$ nu înseamnă numai om ci și torță". O altă explicație ar fi că schimbul acesta de făclii simbolizează faptul că domnia lui Saturn a ridicat oamenii "din bezna unei vieți sălbatice, spre lumină, spre cunoașterea lucrurilor folositoare omului"³⁶. În afară de "cerei" sau "sigillaria" oamenii își făceau fel de fel de cadouri. Acestea erau foarte variate, în funcție de bogăția sau sărăcia patronilor, respectiv clienților. Într-una din epigramele sale, Marțial enumeră o parte din aceste daruri: "E luna lui decembrie și zboară prin cetate/Șervete, lingurițe, cu aripi argintate,/Foi de hârtie albă și lumânări de ceară/Carafe subțirele cu prune de- astă vară"³⁷. Deși cadourile nu erau foarte valoroase totuși, mulți pretindeau, din dorință de înavuțire, daruri exagerate din partea clienților. Tot Marțial în epigrama: *Saturnalele lui Sabellus* enumeră, ironic, daruri pe care le-ar fi primit Sabellus avocatul, care s-ar fi îmbogățit, chipurile de pe urma Saturnaliilor: o baniță de grâne, o limbă de Lucania, puținăburtă din Etruria, ceapă, caș, câțiva raci, șapte potire, două-trei măsline etc.³⁸ Personajul lui Marțial

²⁷ Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *op.cit.*, p.1082.

²⁸ James George Frazer, *Creanga de aur*, IV, Buc., p.239.

²⁹ Macrobius, *op.cit.*, I, VIII, p.3.

³⁰ Horațiu, *Satire și Epistole*, II, Buc., 1959, ESPLA, (trad.Const.I.Niculescu), p.7.

³¹ Macrobius, *op.cit.*, I, XI.

³² *Ibidem*, I, X, p.1.

³³ *Ibidem*, I, III, p.16.

³⁴ Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *op.cit.*, p.1081.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Macrobius, *op.cit.*, I, VII,p.31-32; Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *loc.cit.*

³⁷ Marțial, *Epigrame*, V, Buc., 1961, Editura pentru literatura universală, (trad.T.Măinescu), p.18.

³⁸ *Ibidem*, IV, p.46.

nu s-a îmbogățit probabil de pe urma acestor daruri, dar practica extorcării clienților săraci de către patroni cu ocazia Saturnaliilor exista. Pentru a o împiedica, tribunul plebei Publicius a decretat ca la această ocazie să nu se trimită în dar celor bogați decât torțe de ceară și sigillaria tradiționale³⁹. Atitudinea împotriva îmbogățirii patronilor de pe urma Saturnaliilor, traduse în practică de către tribuni, reiese din toate epigramele lui Marțial despre darurile de Saturnalii și este bine rezumată în versurile: "Mai darnic e săracul cu sufletul curat/Ce nu trimite daruri amicului bogat"⁴⁰.

Așa cum sclavii, împodobiți cu boneta frigiană comandau în gospodării, tot așa și oamenii liberi trăgeau la sorți pe unul din ei pentru a purta titlul de rege pe perioada sărbătorii, monarh vesel care încarna pe zeul Saturn. La origini probabil, omul ce lua rolul zeului era ucis la sfârșitul și veselei sale domnii. Știm că Saturn era onorat în timpurile arhaice cu sacrificii umane ("virorum victimis")⁴¹. În epoca clasică, însă, în ritul sărbătorii se simte deja caracterul de parodie, de burlesc; regele va da de acum ordine ridicole cum ar fi acela de a face înconjurul locuinței, purtând pe umeri o flautistă⁴².

Saturnaliile nu se serbau doar la Roma. În epoca clasică legionarii romani au purtat, cu siguranță, obiceiurile strămoșești în teritoriile cucerite. Strigătele din timpul sărbătorii "Iò, Saturnallia!" și "Bona, Saturnallia!" erau strigate și pe alte meleaguri: soldații lui Aulus Plautius strigă "Iò, Saturnallia!" când Narcissus vrea să urce la tribuna rezervată legatului⁴³.

Despre celebrarea efectivă a Saturnaliilor în provincii găsim o relatare interesantă în scrierea creștină publicată de Franz Cumont *Actele martiriului sfântului Dasius*. Sărbătoarea Saturnaliilor este celebrată de soldații romani din *Durostorum*, sub domnia împăraților Dioclețian și Maximian. Anual cu 30 de zile înaintea sărbătorii, soldații trăgeau la sorți pe unul din ei care, înveșmântat în haine regești, umbla prin mulțime și se deda la diferite excese. Domnia acestuia se încheia tragic la sfârșitul celor 30 de zile când falsul rege se sinucidea pe altarul lui Saturn⁴⁴. În 303 e.n. soldatul Dasius a refuzat rolul zeului și a mărturisit credința creștină; drept urmare a fost decapitat la 20 noiembrie⁴⁵. Alte variante ale morții acestui sfânt sunt reproduse în unele sinaxare și martirologii; *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, *Mineiul grecesc*, *Mineiul lunii Noemvrie*, *Manuscrisul Ambrozian*, *Martyrologe romain*⁴⁶. Textul publicat de Cumont primește o puternică confirmare prin descoperirea unui sarcofag în catedrala de la Ancona, ce conține rămășițele pământești ale sfântului, cu inscripția: "Aici zace sfântul martir Dasius adus din Durostorum"⁴⁷. Se pare că în martirologii numele lui Dasius figura la *Axiopolis* și abia la sfârșit este menționat orașul *Durostorum*. Apariția sarcofagului din biserica Sf. Cyriacus din Ancona a împământenit opinia că Dasius a murit la *Durostorum*. Descoperirea inscripției de la *Axiopolis*⁴⁸ confirmă însă faptul că Dasius (Tasios) a murit și a fost înmormântat la *Axiopolis*, la 20 noiembrie 303 e.n.⁴⁹. Dacă se admite veridicitatea acestui izvor rezultă că Saturnaliile se celebrau la Dunărea de Jos (*Axiopolis* sau *Durostorum*) în Moesia Inferior. De aici și până la afirmația că ele se celebrau și în Dacia nu este decât un pas, dar, în lipsă de dovezi, ne aflăm tot în aria strâmtă a ipotezei de rutină.

Cazul lui Dasius este singular și neverosimil, de la primele cuvinte ale documentelor deslușim

³⁹ Macrobius, *op.cit.*, I. VII, p.33; Ch. Daremberg, Ed. Saglio, *op.cit.*, p.1081.

⁴⁰ Marțial, *op.cit.*, V, p.18.

⁴¹ Macrobius, *op.cit.*, I.VII, p.28-32.

⁴² R. Caillois, *op.cit.*, p.223.

⁴³ Cassius Dio, *Istoria Romană*, LX. III, Cluj, 1985, p.19 (trad. A. Piatkowski).

⁴⁴ Franz Cumont, *Les actes de S. Dasius*, în *Analecta Bollandiana*, XVI, 1897, Bruxelles, p.5.

⁴⁵ Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic cuprinzând pe scurt viețile sfinților*, Buc., 1898, s.v.(Dasie).

⁴⁶ Teodor M. Popescu, *Martiriul Sfântului Dasius*, I. Textul în *Prinos Înalt Prea Sfințitului Nicodim*, Buc., p.224-230.

⁴⁷ James George Frazer, *op.cit.*, p.237-244.

⁴⁸ Κυρρίλλω/Κυρ δαία/ταπειω π-απατιθου-αι Ευοραβιν "(Martirilor) Chirie, Chindeos și Tasios le încredințează pe Eulfrasius".

⁴⁹ *Din istoria Dobrogei*, II, Buc., 1968, p.380; Emilian Popescu, *Inscripțiile din secolele IV-XIII descoperite în România*, Buc., 1976, nr.194, p.205.

un resentiment față de Saturnalii⁵⁰. În mod sigur, cazul lui Dasius, unic în istoria persecuțiilor este transmis deformat și exagerat de o scriere creștină din antichitatea târzie când împărțeau "nelegiuții sacrilegi Maximian și Dioclețian"⁵¹. Saturnaliile de acum sunt cele descrise de Macrobius, cu scene hazlii, cu un caracter burlesc pe care îl vor transmite Evului Mediu. Opinia generală este că sărbătoarea europeană a carnavalului este un ecou muribund al Saturnaliilor romane. Sărbătoarea cu caracter vesel, cu mari serbări grotești, cu măști, care alegorice, păstrează caracterul parodic deja sesizabil în sărbătoarea romană. După Frazer, regele Saturnaliilor devine regele Zaiafetului, Episcopul Nebunilor, Stăpânul Dezmățului, Abatele Nebuniei⁵².

Slavii au un corespondent parțial al carnavalului în Maslenița (Săptămâna Albă), iar în folclorul românesc figurează forme parțial de carnaval în Plugușor și Capra. În unele zone se alege chiar un "rege de carnaval"⁵³.

Ar fi nepotrivit să se spună că aceste forme de carnaval din folclorul românesc își au originea direct în Saturnaliile romane, însă, cu toate că le-a fost opusă cea mai strălucitoare sărbătoare creștină ("Natalis Christi") nu putem susține, că alături de Tache Papahagi că Saturnaliile s-au întunecat definitiv în fața Crăciunului⁵⁴. În cealaltă extremă se situează Atanasie Marian Marinescu care descoperă dovezi directe ale Saturnaliilor în datina pizereilor din ajunul Crăciunului, iar corespondentul zilei de 25 decembrie, Dies Juvenalis, îl găsește în ospățul junilor din Ardeal și Bucovina⁵⁵.

Manifestările carnavelești, colindatul pizereilor și ospățul feciorilor nu sunt dovezi suficiente pentru a demonstra că Saturnaliile romane (dacă se celebrau în Dacia) s-au transmis în folclorul român. Încă nu se poate afirma cu certitudine că apropierea făcută de Marianescu sunt reminescente ale sărbătorii romane, folcloriștii ar trebui să revină asupra acestor aspecte, completându-le. Formele parțiale de carnaval, de asemenea, nu pot fi aduse ca argumente pentru celebrarea Saturnaliilor în Dacia antică. Sărbători de tipul Saturnaliilor sunt prezente în multe societăți. În plus multor sărbători le este propriu acest mecanism de răsturnare, de concediere a timpului uzat. Pentru a recrea lumea (ca prin aceasta să asigure continuitatea vieții), omul se reîntoarce în lumea originară preformală. Un personaj mascat ce se transpune efectiv în strămoșul ce a organizat lumea, societatea (în cazul de față zeul Saturn), repetă ritualul moștenit și reorganizează lumea. Regele Saturnaliilor și mulțimea de sclavi și oameni liberi ce nu mai respectă regulile s-au întors în epoca mitică, sunt identificați ființelor de atunci. Ei recrează societatea și crează o nouă Vârstă de Aur, întineresc, regăsesc plenitudinea vieții care le va permite să înfrunte timpul pentru un nou an.

SORIN NEMETI
Universitatea "Babeș-Bolyai"
Cluj

SATURNALIA AND THE MYTH OF GOLDEN AGE

SUMMARY

The myth of Golden Age which has a general spreading is met in almost every mythology. The "Saturnalia" are a kind of ceremony in the ritual context of this myth. As in the Creation ceremonies of the ethnologic populations, in Rome a king of ceremony who was disguised in Forcfather Saturn re-created the world through imitative magic.

⁵⁰ Franz Cumont, *loc. cit.*

⁵¹ Teodor M. Popescu, *op. cit.*, p.226.

⁵² James George Frazer, *op. cit.*, p.244.

⁵³ Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*. Buc., 1989. s.v. (Carnaval).

⁵⁴ Tache Papahagi, *Din Folklorul Romanic și cel Latin. Studiu comparat*. Buc., 1923, p.28.

⁵⁵ A. M. Marianescu, *Saturnalia și Pizereii*, în *Familia*, an 10-1874, nr.38-39, p.446-459.

"Saturnalia" ceremonies involve social order inversion: every household became a "mini" republic. The slaves liberty looked like an imitation of the Golden Age society. During these ceremonies the schools and law courts were closed and the war was prohibited. People offered presents to each other: candles ("cerei"), small anthropomorphic statuettes ("sigillaria") and many other things. "Saturnalia", as any of the Roman traditions, was spread by the legionaries in the conquered territories. In the year 303 A.C. the Roman's soldiers celebrated Saturn's Days, and on that occasion Dasius (a Christian martyr) was condemned to death and executed in *Durostorum*.

The Carnival, the "Pizerei" custom, the young-boys banquet, all of these are not enough proofs in order to certify that Roman "Saturnalia" were preserved in Romanian folklore.